

HET MODERNISME EN DE DOLEANTIE

K.M. Witteveen

In de tijd dat A. Kuyper zich roerde was het Modernisme al over zijn grootste bloei heen¹. A. Pierson schreef in zijn *Zwakheid en Kracht*: ' de Moderne Rigting is op vele punten te abstract wetenschappelijk om zich aan te bevelen aan de volle religieuze bewustheid'². Sedert 1867 werd de bestrijding van de kant van de confessionelen met meer élan en succes gevoerd. En binnen het Modernisme waren de meningen over de kerk verdeeld. Mochten zij in een kerk blijven met wier leer zij bijna niets meer gemeen hadden?³ Pierson schreef: 'De kerk heeft (niet voor de rechtzinnige Christenen maar voor allen die louter humanisme willen) het beste gedeelte van haar schoone taak volbracht'⁴. A. Kuenen verdedigde hun plaats in de kerk met zijn brochure *Het goed recht der modernen* (1866, Leiden): 'De modernen staan niet vijandig tegenover de kerk, maar vormen in haar midden een reformatorische partij, die haar loffelijk doel kan bereiken zonder dat de kerk haar wezen prijsgeeft: ziedaar wat ik meen aange-toond te hebben'⁵.

Reeds jaren werd er geschreven over een *modus vivendi* voor de verschillende richtingen. Een commissie, tot het ontwerpen daarvan door de synode aangesteld, kwam niet tot een resultaat. Men dacht aan een boedelscheiding. De Modernen discussieerden hier over druk in *De Hervorming*, het blad van de Protestanten Bond. Ook Kuyper had in 1872 en 1873 zijn plan gelanceerd voor drie of vier kerken die samengehouden werden door één gemeenschapsband; dit zou dan voorlopig zijn, tot de consolidatie zo ver zou zijn gevorderd dat met behulp van de overheid aan definitief uiteengaan zou kunnen worden gedacht⁶. In 1886 heeft Kuyper dit plan nog eens voorgedragen. De Modernen moesten dus wel enig begrip hebben voor de Doleantie. E. Snellen schrijft in 1884:

-
1. K.H. Boersma, *Allard Pierson*, 's-Gravenhage 1924, 180.
 2. K.H. Roessing, *Verzamelde Werken* I, Arnhem 1926, 161.
 3. A. Fiolet, *Een kerk in onrust om haar belijdenis*, Nijkerk 1953, 91.
 4. Dr. A. Pierson aan zijne *Laatste Gemeente*, Arnhem 1865, 26.
 5. A. Kuenen, *Het goed recht der modernen*, Leiden 1866, 39.
 6. J. Lindeboom, *Geschiedenis van het Vrijzinnig Protestantisme*, D1. III,